

Barne- og familiedepartementet (BFD)
Postboks 8036 Dep
0030 OSLO

Unntatt offentlighet

v/

Vår ref:
22/00564-2

Saksbehandler:
Mathias Lia Nordmoen

Dato:
21. oktober 2022

Høringsvar fra Barneombudet - Høring av forskrifter til ny barnevernslov – forskrift om barns medvirkning i barnevernet, samtaleprosessforskriften og godkjenningforskriften

Innledning

Det vises til høringsbrev fra Barne- og familiedepartementet (BFD) datert 21 juni 2022 med forslag til forskrifter til ny barnevernslov. Barneombudet mener departementet har utarbeidet gode utkast til nye forskrifter. Vi har under enkelte merknader til de tre forskriftene.

Forskrift om barns medvirkning

Barneombudet mener utkastet til forskrift om barns medvirkning inneholder mange gode presiseringer og bestemmelser. Vi mener utkastet til ny forskrift i all hovedsak ivaretar de krav som stilles etter Barnekonvensjonen artikkel 12 om barns rett til å bli hørt.

Overordnet vil Barneombudet likevel peke på viktigheten av god implementering av rettighetene i praksis, og behovet for gode verktøy som sikrer dette. Selv om forskriften inneholder gode bestemmelser om barns rett til medvirkning, stiller vi spørsmål ved hvordan dette skal sikres i praksis.

I dag er barn som hovedregel part i saken fra de er 15 år, og har eksempelvis ikke krav på advokat før dette (med unntak for saker etter bvl. § 4-24). Dersom barn ikke er part i saken, og deres rettigheter i undersøkelsesfasen, i nemnd-/domstolsprosess, fosterhjem eller institusjon ikke ivaretas, har barn i dag få muligheter til å påklage dette. I mange tilfeller er det ikke en gang sikkert at barna

vet at de har en rettighet som ikke er ivaretatt. Vi stiller derfor spørsmålstegn ved hvordan retten til medvirkning i tilstrekkelig grad kan sikres, uten at barnet, eller en representant på vegne av barnet, har mulighet til å få vurderinger etterprøvd.

Selv om dette er en generell bekymring knyttet til ivaretakelsen av barns rettigheter i barnevernet, finner vi det naturlig å drøfte temaet inn i arbeidet med en ny forskrift om barns rett til medvirkning. Et spørsmål er om forskriften i større grad bør gi barn klagerett, eller på annen måte sikre at noen kan klage på vegne av barnet, der man mener at retten til medvirkning ikke er ivaretatt.

Vi vil også trekke frem at det over tid er avdekket i flere rapporter og tilsyn at barns medvirkning ikke er godt nok ivaretatt i barnevernet. Dette handler etter vårt syn ikke nødvendigvis om innholdet regelverket, men også forståelsen av regelverket, og barneverntjenestens kompetanse. Det kom eksempelvis frem i det landsomfattende tilsynet fra Helsetilsynet tidligere i år at det i mange barneverntjenester er tilfeldig hvorvidt barn får mulighet for reell medvirkning.¹ I rapporten trekkes eksempelvis frem at: *«Mange barneverntjenester gir barna for lite informasjon til at de kan gjøre seg opp en mening om saken. Videre er det mange tilfeller der barn blir ikke hørt og får sagt sin mening. Der barna har gitt uttrykk for sin oppfatning, er det flere eksempler på at synspunktene ikke blir brukt, verken for å belyse saksforholdet eller i vurderingene av hva som vil være til beste for barnet»*. Dette er alvorlig, og tilsier etter vårt syn at det i tillegg til et godt regelverk, er avgjørende at barneverntjenestens involvering, tilrettelegging og gjennomføring av barns medvirkning styrkes.

Vi vil også vise til rapporten «Samvær etter omsorgsovertakelse – en undersøkelse av praksis fra fylkesnemnder og lagmannsretter» som blant annet konkluderte med at barn under syv år ofte ikke fikk medvirke i egen sak.² Av rapporten fremgår at alle barna over syv år, med et par unntak, fikk mulighet til å medvirke og bli hørt. I ganske mange av vedtakene som gjelder barn under syv år slås det imidlertid bare fast at barnet ikke er hørt på grunn av barnets alder. Det er sentralt at både barneverntjenesten, fylkesnemnder og domstoler har god kunnskap om barns rett til å medvirke, og at utgangspunktet er at alle barn, uavhengig av alder, har rett til å medvirke i saker som berører dem. Utkastet tar i liten grad opp hvordan man sikrer spe- og småbarns rett til medvirkning selv om det sies at barn kommuniserer både gjennom atferd og språk. Hvordan slik medvirkning kan sikres og om det er behov for egne bestemmelser burde vært drøftet.

---

¹ <https://www.helsetilsynet.no/publikasjoner/rapport-fra-helsetilsynet/2022/det-handler-om-ledelse/>

² <https://skriftserien.oslomet.no/index.php/skriftserien/article/view/753>

Av høringsnotatet til ny barnevernlov følger på side 174 at «dersom barnet uttrykkelig motsetter seg samvær, eller på andre måter viser sterk motvilje når samvær skal gjennomføres, vil det i slike situasjoner være en presumsjon for at samvær ikke vil være til barnets beste». ³ Barneombudet erfarer at dette ikke alltid er slik i praksis.

Gjennom både egne prosjekter og bekymringer fra fosterhjem og barneverntjenester, meldes det om at barns meninger til tider tillegges for liten vekt. Dette til tross for at meningene er svært tydelig kommunisert over en lengre periode. I flere av sakene gjelder dette barn i alderen 8-11 år som nekter samvær eller som absolutt ikke vil flytte hjem etter flere år i fosterhjem. Deres tydelige tilbakemeldinger både gjennom språk og atferd, er i flere saker avfeid med at de ikke er modne nok til å forstå konsekvensene av sine meninger..

Selv om barna ikke skal bestemme, må det gjøres grundige vurderinger av hvilken vekt som skal legges på barnas egen mening. For barn under 12 år er det spesielt relevant at det gjøres grundige vurderinger av barnas modenhet. I generell kommentar 12 om barns rett til å bli hørt presiseres i avsnitt 30 at

«Modenhet refererer til en persons evne til å forstå og vurdere hvilke implikasjoner en sak har, og barnets modenhet må derfor tas med i betraktning når barnets individuelle kapasitet skal vurderes. Modenhet er vanskelig å definere. I forbindelse med artikkel 12 er det snakk om barnets evne til å gi uttrykk for sine synspunkter i en sak på en fornuftig og selvstendig måte. Det må også tas i betraktning hvilke følger saken kan få for barnet. Jo større virkning utfallet av saken har på barnets liv, desto mer relevant er en kompetent vurdering av barnets modenhet.»⁴

Barneombudet savner at modenhetsvurderingene knyttet til barns medvirkning i større grad er redegjort for i forarbeider til ny barnevernlov, og i høringsnotatet til forskrift om barns medvirkning.

Vi vil på denne bakgrunn be departementet vurdere behovet for å utarbeide et rundskriv til forskriften som i større grad kan oppstille utgangspunkter for disse meget krevende vurderingene. Barneombudet har erfaring med at rundskriv til andre forskrifter på barnevernsfeltet ofte blir benyttet, og gir god veiledning. Eksempelvis rundskrivet til rettighetsforskriften.

---

³ <https://www.regjeringen.no/contentassets/7a124c63b81b487e9d79ae44b73a2b70/horingsnotat-ny-barnevernlov---april-2019-.pdf>

⁴ <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnets-rettigheter/generell-kommentar-12.pdf>

Barneombudet har lenge vært pådriver for et nasjonalt statlig kompetansesenter for barn og unges medvirkning. I dag er det kun noen få medarbeidere i Barne- og ungdoms og familiedirektoratet som arbeider med barn og unges medvirkning. Vi mener et statlig kompetansemiljø er helt nødvendig for å sikre god utvikling av metodikk, og økt trygghet for barna som involveres. I tillegg kan et slikt senter være en ressursbank for alle som skal involvere barn og unge i sitt arbeid.

Vi vil i tillegg be departementet og Bufdir om å se på hvordan barns medvirkning er dekket på de ulike utdanningene, både hva gjelder regleverksforståelse og praktisk utøvelse. I tillegg vil det være sentralt å følge med på hvordan barneverntjenestene sikrer god opplæring og veiledning av barns medvirkning for ansatte.

Under følger innspill til konkrete bestemmelser i forskriften:

§ 7 Barnets tillitsperson

Det fremgår i utkastet til forskrift § 7 annet ledd, annen setning, at «foreldre med omsorg for eget barn må samtykke til barnets valg av tillitsperson». Barneombudet er ikke enig i at foreldre som hovedregel må samtykke. Tillitspersonen bør være en person barnet selv velger, uavhengig av hva foreldrene synes om dette. Vi mener at eventuelle uheldige valg av tillitsperson er ivaretatt gjennom bestemmelsens annet ledd, første punktum, som understreker at barnet ikke selv velger tillitsperson hvor «det foreligger særlige grunner til at denne personen ikke er egnet».

Barneombudet vil videre gjøre departementet oppmerksom på at mange barn ikke får en tillitsperson. Dette fremgår eksempelvis av årets fosterhjemundersøkelse hvor 39 % svarte at de ikke hadde en tillitsperson og 39 % svarte at de hadde savnet å ha en tillitsperson.⁵ Dette viser viktigheten av at det sikres at alle barn i barnevernet får en tillitsperson dersom de ønsker dette. Et godt regelverk er ingen garanti for en god etterlevelse av regelverket, og det er viktig at alle barneverntjenester er godt kjent med retten til en tillitsperson slik at retten til en tillitsperson ivaretas.

§ 12 Medvirkning ved direkte uttalerett

Av bestemmelsen fremgår at «nemndleder avgjør når og hvor samtalen skal finne sted». Selv om vi er enige i at avgjørelsen må tas av nemndleder, savner vi at bestemmelsen uttrykkelig viser til at barnets mening om når og hvor samtale skal finne sted må tillegges stor vekt. Det er etter vårt syn viktig at nemndleder og dommer i disse situasjonene er fleksible og kan tilpasse seg barnet og dets ønsker.

---

⁵ <https://www.fosterhjemsforening.no/wp-content/uploads/2022/04/ung-i-fosterhjem-2022.pdf>

Samtaleprosessforskriften

§ 3 Barnets deltagelse og medvirkning i samtaleprosess

Etter bestemmelsen er det kun barn som er part i saken som «skal gis tilbud om et formøte i nemnda, for å gi barnet praktisk og tilrettelagt informasjon om samtalemøtet».

Barneombudet mener dette bør gjelde for alle barn som skal uttale seg i saken, uavhengig av om barnet er part. Det vil være like viktig for barn uten partsstatus å få tilrettelagt informasjon om saken og hva som skal skje i nemndsmøtet.

Av forskriftens § 3 følger også at «nemndleder skal vurdere om barnet og prosessfullmektigen skal gis tilbud om et formøte i nemnda, for å gi barnet praktisk og tilrettelagt informasjon om samtalemøtet». Barneombudet stiller spørsmålstegn ved om dette er noe nemndsleder bør vurdere, eller om barnet og prosessfullmektigen alltid bør/skal gis et slikt tilbud. Det kan være hensiktsmessig at barnet i stedet får et tilbud, og at barnet selv kan takke nei, enn at nemndsleder skal vurdere om tilbudet i det hele tatt skal gis.

§ 9 Midlertidig ordning

Barneombudet er positiv til at det legges opp til midlertidige ordninger. Vi har likevel enkelte spørsmål til forslaget. Av bestemmelsen fremgår at nemndleder bare kan igangsette midlertidig ordning dersom ordningen er forsvarlig og til barnets beste. Selv om Barneombudet er enig i dette, savner vi at høringsnotatet sier noe mer om den vurderingen som nemndleder her må foreta.

Av utkastet til forskrift § 9 femte ledd fremgår at midlertidige ordninger bør avsluttes senest innen et år. Barneombudet savner en begrunnelse for dette. Dette må bero på en vurdering av barnets beste. Videre heter det at det skal være mulighet for forlengelse «dersom det foreligger særlige grunner». Barneombudet savner at høringsnotatet drøfter hva slike særlige grunner kan være. Det er få vurderinger/diskusjoner av når lange perioder med midlertidighet kan være uegnet. Forhold som barnets alder og sakstype ville kunne vært relevant å drøfte. For mange barn vil ett år være svært lang tid, eksempel hvis man venter på at en omsorgsovertakelse skal opp i nemnda. Uten en nærmere redegjørelse av vilkåret «særlige grunner» og uten eksempler på hvilke type saker «særlige grunner» først og fremst anses å gjelde, skapes etter vårt syn ikke et godt nok rammeverk for barn og unge i vanskelige livssituasjoner.

Forskrift om krav til kvalitet og godkjenning av barnevernsinstitusjoner

I Barneombudets rapport «De tror vi er Shitkids» (2020) fant vi at det i flere saker var vanskelig å få tak i innholdet i det miljøterapeutiske arbeidet på institusjonene, og vi har sett mange av de samme utfordringene som Bufdir fant i sin gjennomgang av institusjoner.⁶ Et viktig funn var at selv om institusjonsplanene ofte viser til de riktige metodene og har oppdatert kunnskapsgrunnlag, er det uklart om dette er implementert i praksis.

Det var store variasjoner mellom institusjonene i hvordan de jobbet med det miljøterapeutiske arbeidet i praksis. Noen institusjoner vi besøkte, hadde en tydelig organisasjonskultur, og de ansatte et bevisst forhold til hvordan de jobbet metodisk. I disse institusjonenes planer var det tydelig hvordan den enkelte ungdommen skulle få hjelp, og hvordan metodene ble benyttet i praksis. Ungdommene som bodde der hadde en opplevelse av at de voksne jobbet sammen, og opplevde å få hjelp med det som var vanskelig. De beste eksemplene så vi på noen ruskollektiver der ungdommene hadde et klart forhold til sin egen prosess og institusjonens behandlingsprogram. De kunne si mye om hva slags hjelp de fikk, enten det var fra psykologen som var fast tilknyttet institusjonen, eller de ansatte, og de hadde et bevisst forhold til sin egen handlingsplan og måloppnåelse.

Ved mange institusjoner var det vanskeligere å få tak i hva det miljøterapeutiske arbeidet består i. Selv om de aller fleste kunne vise til metoder og modeller de jobber etter, var det vanskelig å se hvordan dette ble implementert i praksis, og hvordan de arbeidet metodisk med den enkelte ungdommen. Vi fikk inntrykk av at miljøterapi noen ganger skjedde mer tilfeldig i møtet mellom en enkelt ungdom og ansatt og ikke som en del av en strukturert arbeidsmåte flere ansatte samarbeider om.

Ungdommene selv hadde lite forhold til hva slags hjelp de fikk, annet enn at det er noen voksne de har en god relasjon til. De kunne ikke fortelle om de jobbet med bestemte problemstillinger og utfordringer eller lærte seg teknikker eller mestringsstrategier. Et eksempel var en institusjon som beskrev et tilsynelatende solid faglig tilbud. Selv om de skrev mye om individuell tilpasning, fant vi ingen redegjørelse for hvordan de skal skreddersy tilbudet til akkurat denne gutten:

«Som de fleste barnevernsinstitusjoner har vi en eklektisk tilnærming i valg av metoder og helsefremmende og atferdsendrende strategier. Det benyttes atferdsterapeutiske og kognitive metoder, samt tilknytningsfremmende

---

⁶https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Kartlegging_av_institusjonstilbud_i_Norge_og_utvalgte_europeiske_land%20.pdf

strategier i arbeidet. Det er sterkt fokus på en individuell tilnærming, og behandlingen blir skreddersydd ut fra ungdommens behov og målsetting med plasseringen. (Sitat fra tilbudsdokument utarbeidet i forbindelse med valg av institusjon)»

Ungdom på behandlingsinstitusjoner skal få behandling for atferdsvansker, men vi så ingen tydelige forskjeller mellom behandlings- og omsorgsinstitusjonene. Med unntak av noen få institusjoner er det altså ikke mer eller annerledes behandling på behandlings- og omsorgsinstitusjonene. Heller ikke ansatte i institusjonene, barneverntjenesten eller ungdom som kjente begge deler, kunne peke på noen forskjell annet enn at de har flere tvangsmidler på behandlingsinstitusjon. Vi har sett flere eksempler der det fremstår som at ungdommene kun er på «oppbevaring», uten at det ble arbeidet faglig med ungdommen annet enn at det var voksne til stede som passer på.

Uten et klart definert og strukturert miljøarbeid kan det fremstå som tilfeldig hva slags hjelp ungdommene får. Det er svært problematisk at det er så store variasjoner og så lite definert hva miljøterapeutisk omsorg og behandling faktisk skal være. For ungdom på tvang innebærer det i praksis at de kan bli «dømt» til et år i institusjon uten et definert innhold.

Et annet funn vi oppdaget gjennom å snakke med ungdommer, var at selv institusjoner som har tilsynelatende god metodikk, ikke alltid når ut til ungdommene. Dersom institusjonen ikke lykkes med å involvere og motivere ungdommene i arbeidet, blir det vanskelig å få til endring. Vi så for eksempel et stort forbedringspotensial i arbeidet med handlingsplaner. Mer oppnåelige og konkrete mål som gjør det mulig for ungdommene å oppleve mestring fremfor å føle at de aldri strekker til, er et godt utgangspunkt. Arbeid med andre mestringsarenaer og nettverk utenfor institusjonen blir også svært viktig.

På denne bakgrunn anbefalte Barneombudet blant annet at Barne- og familiedepartementet bør stille tydeligere krav til det faglige arbeidet i institusjoner i kvalitetsforskriften. Selv om forslaget til ny forskrift inneholder mange gode bestemmelser om krav til kvalitet og kompetanse, savner Barneombudet at forslaget til ny forskrift i større grad setter konkrete krav til innholdet i det faglige arbeidet på institusjon, og hvordan institusjonene skal implementere og følge opp institusjonsplanene.

Basert på våre funn i «De tror vi er Shitkids» er det viktig at en ny forskrift utformes med tydeligere krav til det faglige innholdet og krav til hvordan det miljøterapeutiske arbeidet skal implementeres i det daglige arbeidet på institusjonen..

Med vennlig hilsen

Inga Bejer Engh
barneombud

Mathias Lia Nordmoen
seniorrådgiver

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.

Vedlegg

Vedlegg

Kopimottakerliste

Klikk her for å skrive inn tekst.